

**Міністерство освіти і науки України
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий Юридичний інститут**

**Кохан Н.В.
ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
для студентів денної форми навчання**

Івано-Франківськ, 2022р.

Затверджено на засіданні кафедри трудового, екологічного та аграрного права навчально-наукового Юридичного інституту (Протокол № 6 від 31 січня 2022 року)

Затверджено на засіданні науково-методичної ради навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Протокол № 3 від 4 лютого 2022 року)

Кохан Н. В. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення» для студентів денної форми навчання НН Юридичного інституту. Івано-Франківськ: НН Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 26с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять розроблені на основі навчального плану НН Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, робочої програми з навчальної дисципліни «Право соціального забезпечення».

Методичні вказівки містять питання, які виносяться для обговорення на семінарському занятті, а також комплекс контрольних запитань для кращого засвоєння отриманих теоретичних знань студентами.

Зміст

Передмова.....	4
Методичні завдання для підготовки до семінарських(практичних) занять	5
<u>Семінарське заняття 1.</u>	
Тема 1. Поняття права соціального забезпечення та його місце в системі права України.	5
<u>Семінарське заняття 2.</u>	
Тема 2. Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціального забезпечення	6
<u>Семінарське заняття 3.</u>	
Тема 3. Правовідносини за правом соціального забезпечення	8
<u>Семінарське заняття 4.</u>	
Тема 4. Соціальні ризики	10
<u>Семінарське заняття 5.</u>	
Тема 5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення в Україні	12
<u>Семінарське заняття 6.</u>	
Тема 6. Страхові пенсії за законодавством України	15
Тема 7. Правове регулювання державних пенсій	17
<u>Семінарське заняття 7.</u>	
Тема 8. Система страхових допомог в Україні	20
<u>Семінарське заняття 8.</u>	
Тема 9. Державні соціальні допомоги	23
<u>Семінарське заняття 9.</u>	
Тема 10. Соціальні пільги та соціальні послуги як вид соціального забезпечення	24

Передмова

"Право соціального забезпечення" є однією з навчальних дисциплін, яка дається на вибір студенту згідно з навчальним планом навчально-наукового Юридичного інституту.

Предметом вивчення даної дисципліни є норми права, які регулюють відносини розподілу суспільних фондів споживання, що виникають з приводу матеріального забезпечення громадян у старості, у випадку хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника, забезпечення материнства і дитинства, призначення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, надання медичної допомоги і лікування та інших форм соціальної підтримки.

Глибоке засвоєння студентами нормативно-правових актів з питань соціального захисту непрацездатних громадян і малозабезпечених сімей є необхідною умовою формування майбутніх юристів.

Основою для кращого засвоєння багатьох питань дисципліни є знання основних положень загальної частини права, а саме: поняття права і галузі права, суті і принципів права, норми і джерела права, системи права, реалізації норм права, поняття правовідношень і підстав їх виникнення.

Для усестороннього засвоєння права соціального забезпечення необхідні знання особливої частини права, а саме: пенсійного забезпечення за віком, з інвалідності та в разі втрати годувальника, державної соціальної підтримки найбільш вразливих верств населення, правового статусу окремих категорій громадян.

Мета вивчення навчальної дисципліни – полягає в засвоєнні студентами значення норм, які регулюють різні види соціального забезпечення, їх характер; показати місце права соціального забезпечення в світлі гарантованого Конституцією України права громадян на соціальний захист, а також права на оскарження до суду неправомірних дій службових осіб; ознайомлення з порядком розгляду і вирішення державними органами питань призначення громадянам пенсій і соціальних допомог, надання соціальних послуг; продемонструвати нерозривний зв'язок норм права з їх практичним застосуванням відповідними органами.

Завданням вивчення даної дисципліни є: ознайомити студентів з необхідними джерелами права; сприяти глибокому засвоєнню нормативних актів, прищепити вміння працювати з ними; навчити застосовувати теоретичні положення на практиці.

Вивчивши дисципліну, студент повинен володіти всіма вищезгаданими знаннями, вміти складати необхідні документи і виконувати будь-яку роботу, пов'язану з розглядом і призначенням (відмовою) пенсій та соціальних допомог на підставі застосування норм права соціального забезпечення, трудового і сімейного права.

У методичних вказівках для підготовки до семінарських (практичних) занять до тем, які виносяться на розгляд на семінарські заняття подається коротка анотація теми, детальний перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, перелік контрольних питань, які передбачають конкретизацію основних положень теми, а також літературу для глибшого та всебічного опанування студентами певної теми.

Підготовка до семінарських занять не вимагає від студентів переписування в зошит положень із підручників, однак для належних, обґрунтованих відповідей в зошит студентами можуть вказуватись номери статей чи посилання на певний нормативний акт, положення. Разом з тим, студент може скласти план відповіді на кожне питання теми для полегшеної відповіді.

Основою для підготовки до семінарських (практичних) занять є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

Актуальні проблеми теорії трудового права і права соціального забезпечення: монографія / за ред. Г.І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2015. 332с.

Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 468с.

Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. Київ: Знання, 2005. 615с.

Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення. Навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536с.

http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3300/1/%d0%bc%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b8%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%b0_30-11-20.pdf

Пилипенко П.Д. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2016. 495 с.

Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Загальна частина. Навчальний посібник. Чернігів ПАТ «ПВК «Десна», 2016. 692с.

Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Особлива частина. Навчальний посібник. Чернігів ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092с.

Хуторян Н.М., Шумило М.М., Стадник М.П. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: Монографія. Київ: Ін Юре, 2012. 540 с.

Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 248с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/syst_soc_zab.pdf

Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. 680с.

Ярошенко О.М., Барабаш Г.О., Вапнярчук Н.М. Право соціального забезпечення в Україні. Підручник. За ред. Ярошенко О.М. Харків: Право, 2015. 458с. . <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/148/1-36.pdf>

Ярошенко О.М. Право соціального забезпечення. Підручник. Харків: Право, 2019. 376с.

Методичні завдання для підготовки до семінарських(практичних) занять

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Поняття права соціального забезпечення та його місце в системі права України.

Для кожної самостійної галузі права визначальне значення має дослідження її вихідних понятійних категорій, до числа яких входять предмет, метод правового регулювання. Разом з тим, достатню увагу необхідно приділити таким поняттям, як система, функції, принципи та джерела права соціального забезпечення.

Так, дана галузь права володіє внутрішньою погодженою, хоча й не кодифікованою сукупністю правових норм. Вона має свій набір вихідних загальних положень, за допомогою яких розкривається специфіка правового регулювання відносин по соціальному забезпеченню.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Конституція України про соціальне забезпечення.
2. Теорії виникнення соціально-забезпечувальних відносин.
3. Поняття права соціального забезпечення і соціально-забезпечувальних відносин.
4. Предмет права соціального забезпечення.
5. Функції права соціального забезпечення.
6. Методи права соціального забезпечення.
7. Система соціального забезпечення.
8. Джерела соціального забезпечення.
9. Принципи соціального забезпечення.

Контрольні запитання:

Сформулюйте поняття права соціального захисту як галузі права.

Охарактеризуйте особливості соціально-забезпечувальних відносин.

Поясніть принцип незменшуваності змісту та обсягу прав у сфері соціального захисту при прийнятті нових законів.

Назвіть міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють соціально-забезпечувальні відносини і вкажіть на особливості їх дії.

Здійсніть класифікацію відносин, які складають предмет права соціального забезпечення.

Чим характеризується методологія ПСЗ?

Як пов'язані принципи права СЗ із загально-правовими принципами?

Чи колективний договір є джерелом права соціального забезпечення?

В чому полягає зміст права громадян на соціальний захист?

Література:

Болотіна Н. Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку. *Право України*. 2000. №12. С. 24-28.

Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення. *Право і суспільство*. 2018. №6 частина 2. Ст.44-49. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_2/10.pdf

Гнатенко К.В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск №2(31). Ст. 52-55. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/564/777>

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян:сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення у системі соціального права. *Право України*. 2004. №10. С. 80-83.

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній

правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Чорна М. Сутність права громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №4. Ст. 151-156. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/29.pdf>

Законодавство:

Конституція України від 28.06.1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Права людини, міжнародні договори України, декларації, документи. К-1992. С.25-31. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042

Послання Президента України до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України "Про основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України" 2001 р. N 1-14/1349

Звіт пенсійного Фонду України за 2017 рік https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2018/04/block_03-149_budget-2017.pdf

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціального забезпечення

Базовими величинами, на основі яких встановлюються державні соціальні стандарти, є соціальні норми та нормативи. Вони слугують показниками необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг. Так, базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум.

З метою забезпечення конституційного права особи на достатній життєвий рівень законами встановлюються основні державні соціальні гарантії.

Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно звернути увагу на поняття, види державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантії. Також визначити їх взаємозв'язок.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття державних соціальних стандартів.
2. Соціальні норми і нормативи.
3. Основні державні соціальні гарантії.
4. Прожитковий мінімум як основний державний соціальний стандарт.
5. Основні принципи формування набору продуктів харчування, непродовольчих товарів та набору послуг
6. Система та класифікація соціальних нормативів.

Контрольні запитання:

- З якою метою встановлюються державні соціальні стандарти. Визначте складові „державного соціального стандарту”.
- З якою метою використовується прожитковий мінімум. Охарактеризуйте прожитковий мінімум як базовий соціальний стандарт.
- З якою метою встановлюються державні соціальні стандарти і нормативи. Як співвідносяться між собою такі поняття, як: „мінімальний розмір заробітної плати” та „прожитковий мінімум”?

Література:

Болотіна Н. Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку. *Право України*. 2000. №12. С. 24-28.

Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення. *Право і суспільство*.

2018. №6 частина 2. Ст.44-49. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_2/10.pdf

Гнатенко К.В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск №2(31). Ст. 52-55. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/564/777>

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян:сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Кириченко Ю. Право людини на соціальне забезпечення в конституційних нормах України та зарубіжних держав: порівняльно-правовий аналіз. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014 грудень. Ст.51-55. <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/12.pdf>

Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави:поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №10. С.95-99. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/20.pdf>

Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення у системі соціального права. *Право України*. 2004. №10. С. 80-83.

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Законодавство:

Закон України „Про прожитковий мінімум” від 15 липня 1999 року № 966-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14>

Закон України „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” від 5 жовтня 2000 року № 2017-3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій від 3.10.2017р. №2148-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>

Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні» : постанова ВРУ від 19.05.2000р. №620-9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-IX#Text>

Державні соціальні стандарти <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>

Семінарське заняття 3.

Тема 3. Правовідносини за правом соціального забезпечення

Поза правом відносини соціального забезпечення існувати не можуть, оскільки за своїм соціально-цільовим призначенням вони спрямовані на створення реальних можливостей для здійснення одного з найважливіших прав людини – права на соціальний захист. Правовідносини по соціальному забезпеченню різноманітні й відображають специфіку предмета та методу галузі права. Вони мають свою структуру, набір елементів і розкриваються через них, а саме: через суб'єктів, об'єкти, зміст і юридичні факти.

Таким чином, необхідно в даній темі приділити значну увагу суб'єктам, об'єктам, змісту правовідносин. Підставам та умовам їх виникнення, зміни та припинення.

Питання,які виносяться на обговорення:

1. Поняття і загальна характеристика правовідносин за правом соціального забезпечення.

2. Види правовідносин (за видами соціального забезпечення).

3. Характеристика суб'єктів правовідносин:

3.1. Громадяни як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин (загальні та спеціальні).

3.2. Державні органи та організації як суб'єкти соціально-забезпечувальних

правовідносин.

3.3. Соціальні страхові фонди як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин.

3.4. Нестрахові фонди та інші державні підприємства, установи та організації, як суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин.

4. Об'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин: пенсії, допомоги, соціальне обслуговування, соціальні пільги.

5. Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин.

6. Умови та юридичні факти, що зумовлюють виникнення, зміну та припинення соціально-забезпечувальних правовідносин.

Контрольні запитання:

Визначте поняття правовідносин та критерії їх класифікації.

Назвіть ознаки правовідносин у сфері соціального забезпечення.

Порівняйте правовідносини у сфері соціального забезпечення з іншими видами правовідносин.

З'ясуйте співвідношення понять «соціально-забезпечувальні правовідносини» та «правовідносини у сфері соціального забезпечення».

Яка відмінність між «трудовим стажем» та «страховим стажем».

Який порядок підтвердження трудового стажу працівниками, які працюють за трудовим договором у фізичних осіб.

Яка різниця між матеріальними та процедурними правовідносинами у праві соціального забезпечення.

Література:

Болотіна Н. Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку. *Право України*. 2000. №12. С. 24-28.

Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення. *Право і суспільство*. 2018. №6 частина 2. Ст.44-49. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_2/10.pdf

Гнатенко К.В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск №2(31). Ст. 52-55. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/564/777>

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян:сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Зімін М.В. Щодо поняття потерпілого за законодавством України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та профейного захворювання. *Право і суспільство*. 2021. №1. Ст.86-92. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/1_2021/16.pdf

Кириченко Ю. Право людини на соціальне забезпечення в конституційних нормах України та зарубіжних держав: порівняльно-правовий аналіз. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014 грудень. Ст.51-55. <http://www.jurnalujuridic.in.ua/archive/2014/6/12.pdf>

Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави:поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №10. С.95-99. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/20.pdf>

Чічкань М.В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як основа сучасної системи соціального захисту в Україні. *Право і суспільство*. 2021. №1. Ст.106-110. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/1_2021/19.pdf

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Законодавство:

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування » від 23 вересня 1999 року № 1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року № 77-8 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003р. №1057-4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

Положення про медико-соціальну експертизу //Постанова КМ України від 03 грудня 2009 року № 1317. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF>

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади // Постанова Кабінету Міністрів від 10 вересня 2014 р. № 442 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

Про утворення територіальних органів Державної служби з питань праці та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України // Постанова Кабінету Міністрів від 11 лютого 2015 р. № 100 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-2015-%D0%BF>

Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці // Постанова Кабінету Міністрів від 11 лютого 2015 р. № 96 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF>

Семінарське заняття 4.

Тема 4. Соціальні ризики

Поняття соціального ризику за правом соціального забезпечення базується на вузькому розумінні цієї групи ризиків як власне соціальних, тобто таких, які об'єктивно порушують життєдіяльність особи та пов'язані з соціально-економічними чинниками в державі.

Соціальні ризики зумовлюють особливу природу права соціального забезпечення та визначають його функції як самостійної галузі у системі права. Сучасний перелік соціальних ризиків, що зумовлюють право особи на соціальне забезпечення, визнаний міжнародним співтовариством.

Так, вивчаючи дану тему, необхідно приділити значну увагу непрацездатності як соціальному ризику її видам. Також охарактеризувати такі соціальні ризики, як: пенсійний вік, інвалідність, безробіття, малозабезпеченість та втрата працездатності.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, ознаки соціального ризику та їх класифікація.
2. Непрацездатність як соціальний ризик, його види:
3. Старість (пенсійний вік);
4. Поняття, ознаки та причини інвалідності.
- 4.1. Інвалідність, яка настала внаслідок:
  - нещасного випадку на виробництві;
  - трудового каліцтва;
  - професійного захворювання;
  - загального захворювання (нешасний випадок невиробничого характеру).
- 4.2. Ступені та порядок встановлення інвалідності.
5. Тимчасова втрата працездатності.
6. Безробіття як соціальний ризик. Часткове безробіття.
7. Втрата годувальника як соціальний ризик.
8. Малозабезпеченість як соціальний ризик.

Контрольні запитання:

Обґрунтуйте свою позицію щодо доцільності підвищення пенсійного віку в Україні.

Сформулюйте правове поняття бідності.

Який порядок розслідування причин професійних захворювань на підприємстві.

Які юридичні факти зумовлюють постійну непрацездатність.

Який порядок розслідування нещасного випадку на виробництві.

Який порядок встановлення та підтвердження тимчасової втрати працездатності.

Який порядок визнання громадянина безробітним.

Які критерії та порядок підтвердження малозабезпеченості.

Визначте ознаки соціального ризику.

Які критерії призначення 1, 2, 3 групи інвалідності.

Література:

Болотіна Н. Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку. *Право України*. 2000. №12. С. 24-28.

Гнатенко К.В. Щодо питання принципів соціального забезпечення. *Право і суспільство*. 2018. №6 частина 2. Ст.44-49. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_2/10.pdf

Гнатенко К.В. Принципи соціального забезпечення – основа галузі права соціального забезпечення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск №2(31). Ст. 52-55. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/564/777>

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян:сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Іванова Н.В. Страховий ризик як один з істотних елементів страхування. *Право і суспільство*. 2020. №1. Ст. 207-212. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_1/33.pdf

Сокол М.В. Сім'я як суб'єкт соціально-забезпечувальних правовідносин у сфері державних соціальних допомог. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск 2(31). Ст.60-64. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/566/779>

Потабенко Л.В. Соціальні ризики як підстава набуття права на соціальний захист і соціальне страхування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія Право. Випуск 58. Том 1. Ст. 173-178. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36065/1/%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%20%D0%A0%D0%98%D0%97%D0%98%D0%9A%D0%98%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%92%D0%90%20%D0%9D%D0%90%D0%91%D0%A3%D0%A2%D0%A2%D0%AF.pdf>

Потабенко Л.В. Малозабезпеченість як вид соціального ризику. *Право та державне управління*. 2019. №3(36) Том 1. Ст.98-103. http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/tom_1/17.pdf

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Яковлева Г. До визначення поняття та природи соціальних ризиків у праві соціального забезпечення. *Право та інновації*. 2018. №2 (22). Ст.49-53. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15595/1/Yakovleva_49-53.pdf

Законодавство:

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування » від 23 вересня 1999 року № 1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року № 77-8 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003р. №1057-4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-12. (Назва Закону змінена від 2249-19 від 19.12.2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 1 червня 2000 року № 1768-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

Постанова КМ України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 8 листопада 2000 року № 1662 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>

Семінарське заняття 5.

Тема 5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення в Україні

Різноманітність організаційно-правових форм соціального забезпечення дозволяє охопити широке коло громадян, використовуючи при цьому для захисту їхніх інтересів різні джерела фінансування витрат цих заходів. Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно охарактеризувати такі самостійні форми соціального забезпечення, як: соціальне страхування та асигнування.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, особливості й значення організаційно-правових форм соціального забезпечення
2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення.
3. Асигнування з бюджету як організаційно-правова форма соціального забезпечення.
4. Недержавні форми соціального забезпечення. Суб'єкти недержавного пенсійного страхування.

Контрольні запитання:

Чи повинна держава виступати гарантом виплат громадянам із соціальних фондів у ринкових відносинах?

Дайте своє визначення поняттю «добровільне соціальне страхування».

Вкажіть відмінності державного соціального страхування від цивільно-правового страхування.

Яке ваше ставлення до недержавних пенсійних фондів?

Що таке міжбюджетні трансферти?

На вашу думку, яка роль недержавного соціального страхування в ринкових умовах?

Який порядок добровільної участі громадян у солідарній системі пенсійного страхування?

Визначте суб'єкти загальнообов'язкового державного страхування?

Встановіть різницю між такими поняттями: «асигнування», «дотація», «субвенція».

Порівняйте систему державного та недержавного соціального страхування. Визначте, яка система є доцільнішою на даний час для України.

Література:

Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №10. С.95-99. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/20.pdf>

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Шумна Л.П. Організаційно-правові форми соціального забезпечення. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. 2014. Серія Право. Випуск 24. Том 2. Ст.205-208.

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7215/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F..pdf>

Чічкань М.В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як основа сучасної системи соціального захисту в Україні. *Право і суспільство*. 2021. №1. Ст. 106-110. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/1_2021/19.pdf

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Законодавство:

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування » від 23 вересня 1999 року № 1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року № 77-8 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-12. (Назва Закону змінена від [2249-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2249-19) від 19.12.2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 1 червня 2000 року № 1768-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08 липня 2010 року №2464-6 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Наказ Мін. Праці та соціальної політики України «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та обліку їх надходження до Фонду загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 18 грудня 2000 року №339. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0030-01>

Семінарське заняття 6.

Тема 6. Страхові пенсії за законодавством України

Пенсія є однією із гарантій забезпечення незапрацездатних громадян у передбачених законодавством випадках. Пенсійне забезпечення в Україні на сьогодні здійснюється за трирівневою системою: солідарна, накопичувальна та недержавна.

Так, досліджуючи питання даної теми, необхідно приділити увагу кожному рівню пенсійної системи зокрема. Визначити види пенсій, які передбачаються у кожному рівні пенсійної системи, а також підстави та умови призначення пенсійного забезпечення.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та характеристика структури пенсійної системи в Україні.
2. Умови та підстави призначення пенсій за віком.
3. Пільгові підстави призначення пенсій за віком.
4. Призначення пенсій за вислугу років.
5. Пенсії по інвалідності.

6. Призначення пенсій у разі втрати годувальника.
7. Порядок обчислення розміру та порядок їх призначення.
8. Пенсії у накопичувальній системі пенсійного забезпечення.

Контрольні запитання:

1. Органи, які здійснюють призначення та нарахування пенсій.
2. Чим відрізняється солідарна пенсійна система від накопичувальної пенсійної системи. Сформулюйте основні ознаки.
3. Які принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування встановлено законом.
4. Які види пенсійних виплат встановлено з Пенсійного фонду, а які з Накопичувального фонду, а які з Недержавного пенсійного фонду.
5. Які особи підлягають обов'язковому пенсійному страхуванню.

Література:

Буряченко О.Є Пенсійна система в Україні: історія становлення і теоретичні засади розвитку на сучасному етапі національного державотворення. Дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н., 25.00.01. Одеса 2017.

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571.
<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Іванова Н.В. Страховий ризик як один з істотних елементів страхування. *Право і суспільство*. 2020. №1. Ст. 207-212.
http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_1/33.pdf

Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №10. С.95-99.
<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/20.pdf>

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Ярошенко І.С. Судовий захист права на пенсійне забезпечення в Україні. *Актуальні проблеми реформування законодавства про працю та у сфері соціального захисту*: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (21 травня 2020 року). Ст.176

https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/21_05_2020.pdf#page=176

Законодавство:

Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування » від 23 вересня 1999 року № 1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року № 77-8 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року № 1057-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>;

Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-12 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>;

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня

1991 року № 875-12. (Назва Закону змінена від 2249-19 від 19.12.2017)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08 липня 2010 року №2464-6
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Наказ Мін. Праці та соціальної політики України «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та обліку їх надходження до Фонду загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 18 грудня 2000 року №339. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0030-01>

Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах : постанова КМ України від 24 червня 2016 року № 461; До Постанови додатками додаються:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF>

- Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах;

- Список № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Звіт Пенсійного фонду України за 2020
https://www.ourboox.com/books/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82_2020_%D0%B7_%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%BC/

Тема 7. Правове регулювання державних пенсій

У даній темі розглядаються пенсійні виплати, які призначають громадянам у зв'язку з роботою на певних посадах, пов'язаних із виконанням соціально значущих обов'язків, і виплачується за рахунок різних джерел, право на які, а також порядок призначення і виплати визначаються спеціальним законодавством, що ухвалене стосовно визначених осіб, які виконують державні чи інші суспільно значущі функції. Разом з тим, залежно від соціального ризику державні пенсії, як і страхові, поділяються на пенсії за віком, по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, ознаки пільгових пенсій.
2. Підстави та порядок призначення пенсії військовослужбовцям.
3. Підстави та порядок призначення державних пенсій іншим категорія осіб
4. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

Контрольні запитання:

З яких Фондів здійснюється виплата державних пенсій?

Які підстави відмови призначення державних пенсій ?

Чи виникає право на призначення державних пенсій, якщо особа продовжує трудову діяльність?

Які види пенсій встановлено законом для державних службовців?

Що таке „довічні державні стипендії ”? Для яких категорій осіб вони встановлені? В якому порядку та розмірі вони встановлені?

Література:

Андріїв В.М. Деякі аспекти юридичної природи пільгових пенсій та пенсій за вислугу років. Проблеми правового забезпечення праці та соціального захисту населення України в сучасних умовах: Зб. матер. «круглого столу». Чернігів: Чернігів обереги, 2006. С. 152-156.

Бомбергер І.Л. Суб'єкти-одержувачі спеціальних пенсій за законодавством України// *Університетські наукові записки*. 2009. № 2 (30). С. 127-134.

Грушко В.І. Пенсійна система України: навчальний посібник. Київ: «Кондор», 2006. 334 с.

Вишновецька С. В. До питання про доцільність збереження пільгового пенсійного забезпечення льотного складу авіації. *Право України*. 2012. №6. С.107-114.

Жернаков В.В. Диференціація пенсійного забезпечення та перспективи законодачого регулювання соціальної політики в Україні. Вісн. Акад. праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: Наук.-практ.зб. К.: Курс, 2006. № 4 (37). С. 20-27.

Іншин М.Удосконалення пенсійного забезпечення працівників органів внутрішніх справ. *Право України*. 2012. №6. С.100-107.

Надточій Б., Демчук Л. Пенсія в Україні. Коментар Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Київ: Юрінком Інтер, 2006. 512 с.

Назаренко О.Л. Правове регулювання соціального забезпечення військовослужбовців. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №4. Ст.91-94. http://apnl.dnu.in.ua/4_2018/23.pdf

Пенсійне забезпечення у 2018 році. Офіційний веб-портал федерації профспілок України. <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/13505-pensijne-zabezpechennya-u-2018-rotsi.html>

Сайчук Н.В. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Випуск 681. Економіка. Ст. 79-84.

Харченко І. Питання пенсійного забезпечення державних службовців. *Право України*. 2015. № 3. С. 106-108.

Шумило М. Пенсійне забезпечення державних службовців: спроба «реформування». *Право України*. 2012. №6. С.86-92.

Шумило М., Комоцька І. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення та перспективи розвитку. Монографія. Київ. Ніка-Центр, 2018. 516с.

Щорічна доповідь уповноваженого ВРУ з прав людини за 2018 рік https://dpsu.gov.ua/upload/file/report_2019.pdf

Ярошенко О.М., Барабаш Г.О., Вапнярчук Н.М. Право соціального забезпечення в Україні. Підручник. За ред. Ярошенко О.М. Харків: Право, 2015. 458с.

Яценко В. Солідарний та індивідуалістичний підхід щодо реформування пенсійної системи. *Соціальний захист*. Серпень 2018р. С.46-60.

Законодавство:

Конституція України від 28.06.1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року №1058-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року № 1057-4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>;

Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-12 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>;

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст.545. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>

Закон України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 3. Ст.17-18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 16. Ст.200. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

Закон України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 01.06.2000 р. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 35. Ст.289. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-14>

Про довічні державні стипендії для осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною: затв. указом Президента України від 12.10.2004 року № 1226/2004.

Офіційний вісник України. 2004. № 41. Ст. 2704.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226/2004>

Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015р. № 889-8
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

Закон України „Про службу в органах місцевого самоврядування” № 2493-3 від 07. 06. 2001 року ВВР України. 2001. 333. Ст.175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>

Постанова КМУ „Про затвердження Переліку посад наукових (науково-педагогічних) працівників установ, організацій, підприємств, вищих навчальних закладів, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 4 березня 2004 року №257 Праця і зарплата. 2004. №11. Березень.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2004-%D0%BF>

Закон України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб” від 9 квітня 1992 року №2262 ВВР України. 1992. №29. Ст.399
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>

Указ Президента України „Про заснування довічних державних стипендій для учасників бойових дій у період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років” № 689/2000 від 17 травня 2000 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/689/2000>

Указ Президента України „Про довічні державні іменні стипендії громадянам України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність” № 1147/2001 від 26 листопада 2001 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147/2001>

Рішення Верховного Суду від 21.04.2021 №Пз/9901/32/20 (№360/3611/20) - щодо призначення пенсій на пільгових умовах.
https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/zrazkova-sprava/zs_9901_32_20

Семінарське заняття 7.

Тема 8. Система страхових допомог в Україні

Серед видів соціального забезпечення важливе місце посідають страхові допомоги. Створена в Україні система страхових допомог є доволі розгалуженою та неоднорідною. Існують різні за своєю природою та призначенням грошові страхові виплати. Система страхових ризиків, що є підставою для виникнення права на страхові допомоги, доволі широка. Найбільш поширеними вважаються тимчасова непрацездатність, вагітність та пологи, безробіття, смерть особи, нещасний випадок на виробництві та професійне захворювання.

Таким чином, вивчаючи дану тему, необхідно зосередити увагу на ознаках страхових допомог; видах допомог та послуг, які надаються у межах кожного виду соціального страхування; підставах призначення та порядку надання страхових допомог.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття і види страхових допомог в Україні.
2. Умови призначення та порядок виплати допомоги в разі тимчасової непрацездатності.
3. Умови призначення та порядок виплати допомоги, яка зумовлена народженням дитини. Їх види.
4. Поняття і умови надання допомоги у зв'язку з безробіттям.
5. Страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком і професійним захворюванням. Їх види.
6. Умови призначення та порядок виплати допомоги на поховання.

Контрольні запитання:

1. Чи може надаватись допомога у зв'язку із пологами особі, яка усиновила дитину.
2. Які суб'єкти мають право на призначення допомоги по догляду за дитиною до

досягнення нею трирічного віку.

3. Чи передбачено законодавством виплату соціальної допомоги по при частковому безробітті.

4. Які максимальні строки тимчасової непрацездатності встановлено законодавством.

5. Який порядок встановлення втрати працездатності. Яким суб'єктам надано право це встановлювати. Хто має право встановлювати факт спричинення моральної шкоди при нещасному випадкові.

6. Які нещасні випадки визнаються пов'язаними з виробництвом, а які не пов'язаними з виробництвом. Які правові наслідки має такий зв'язок.

7. Від чого залежить визначення групи інвалідності. Які суб'єкти наділені правом встановлювати інвалідність. Які повноваження має МСЕК.

Література:

Божко Д.В. Об'єкт правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 2. Частина 2. Ст.62-65. http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/2/tom_2/15.pdf

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Кудласенко С.В. Адресна допомога як складова соціальної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. №5. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=860>

Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №10. С.95-99. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/20.pdf>

Стойка Л. В. Соціальні зобов'язання держави: проблеми і шляхи вирішення. *Економіка та держава*. 2010. № 8. С. 115–118.

Тарасенко В. С. Поняття та види соціальних допомог. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 2 (том 2). С. 121-126.

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Хомич І. Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. *Форум права*. 2013. №3. Ст. 717-724. file:///C:/Users/kohan/Downloads/FP_index.htm_2013_3_118.pdf

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Законодавство:

Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування » від 23 вересня 1999 року № 1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28 грудня 2014 року № 77-8 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова КМ України від 17.04.2019 року №337 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF> .

Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат. Постанова правління фонду соціального страхування України від 19.07.2018р. № 11

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011890-18#Text>

Порядок встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 5 червня 2012 року № 420 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1387-12>

Інструкція про встановлення груп інвалідності : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 5 вересня 2011 року №561. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11>

Рішення Конституційного Суду № 1-рп / 2004 від 27 січня 2004 року (справа про відшкодування моральної шкоди Фондом соціального страхування). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-04>

Семінарське заняття 8.

Тема 9. Державні соціальні допомоги

Державна допомога – це грошові періодичні соціальні виплати, що носять характер соціальної допомоги громадянам, яка надається у випадках і на умовах, передбачених законодавством, з компенсаційними і іншими цілями. Так, соціальна допомога займає важливе місце в системі соціального захисту сімей. Вона надається в грошовій формі і покликана вирівнювати доходи малозабезпечених сімей. Основне її призначення полягає в матеріальній підтримці державою сім'ї.

Таким чином, опановуючи дану тему, необхідно зосередити увагу на суб'єктах надавачах державної соціальної допомоги, її видах та підставах і порядку надання таких допомог. Разом з тим, потрібно визначити ознаки, даних допомог та критерії їх відмежування від страхових допомог.

Питання, які виносяться на обговорення:

1. Поняття державних соціальних допомог. Їх види.
2. Допомоги особам, яким виповнилося 100 і більше років.
3. Допомоги малозабезпеченим.
4. Допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства.
5. Допомоги сім'ям з дітьми.
6. Субсидії на оплату житлово-комунальних послуг.

Контрольні запитання:

Визначте підстави відмови у наданні соціальних допомог.

Який порядок призначення соціальних допомог.

Фонди, з яких здійснюється виплата соціальних допомог.

Які основні засади надання соціальної допомоги у зв'язку з малозабезпеченістю?

Який порядок встановлення факту малозабезпеченості?

Який порядок призначення житлово-комунальних субсидій?

Література:

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Костюк В.Л. Державні соціальні допомоги: поняття, ознаки, основні види та тенденції розвитку. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія Право. 2017. №1 (15). <https://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17kvltrr.pdf>

Кудлаєнко С.В. Адресна допомога як складова соціальної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. №5. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=860>

Реут А. Г. Система державної соціальної допомоги в Україні: сучасні виклики та вплив на бідність. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. №1 (23). Ст.44-54. <https://dse.org.ua/arhive/23/4.pdf>

Шумило М. Позбавлення права на пенсію Верховним Судом України як відступ від європейських цінностей верховенства права. *Право України*. 2016. №8. С.55-62.

Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf

Яковлєва Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Законодавство:

Конституція України від 28.06.1996р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 року №1768-3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 року № 1727-4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>

Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992р №2811-12
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

Положення про порядок призначення житлових субсидій //Постанова КМ України від 21 жовтня 1995 року №848 (в редакції постанова КМ України від 14.09. 2019 року № 807).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF>

Методика обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї для обчислення для надання соціальних послуг: Наказ Міністерства соціальної політики України від 16.06.2020р. № 419
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0611-20#Text>

Семинарське заняття 9.

Тема 10. Соціальні пільги та соціальні послуги як вид соціального забезпечення

Соціальні пільги є додатковим видом соціального забезпечення. Вони надаються незалежно від того, отримує особа пенсію, допомогу чи заробітну плату. Їх роль полягає у забезпеченні додаткової підтримки особам, у яких пенсія та заробітна плата є меншими від прожиткового мінімуму. Соціальні пільги спрямовані на реалізацію конституційного права особи на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Так, досліджуючи тему необхідно приділити увагу поняттю, ознакам та видам соціальним пільг. Розмежувати соціально трудові і соціально-побутові пільги. Визначити суть соціального обслуговування.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття державних і соціальних пільг. Види і форми державних пільг.
2. Класифікація соціальних пільг:
  - а) пільги у сфері житлово-комунальних послуг;
  - б) пільги у сфері транспортного обслуговування;
  - в) соціально-трудова пільги;
  - г) соціально-побутова пільги.
3. Поняття, ознаки, принципи та види соціальних послуг.
4. Загальна характеристика страхових послуг. Види страхових послуг:
  - а) страхові послуги у зв'язку з втратою працездатності;
  - б) страхові послуги у зв'язку з втратою роботи;
  - в) інші види страхових послуг.

Контрольні запитання:

Вкажіть порядок призначення соціальних пільг.

Назвіть органи, які призначають соціальні пільги.

Які підстави відмови у наданні соціальних пільг?

Чим відрізняються такі поняття, як «соціальна послуга» та «соціальна пільга»?

Література:

Андріїв В.М. Класифікація соціальних пільг. *Соціальне право*. 2017. №2. Ст. 91-99.
http://ceslii.knu.ua/images/Files_for_Alexandria_book_library/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D1%97%D0%B2_%D0%92.%D0%9C._-%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF_%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%A5_%D0%9F%D0%86%D0%9B%D0%AC%D0%93.pdf

Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. Травень. 2017. №5(45). С. 568-571.
<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf>

Любецька М.М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. Ст.109-116.
http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/24.pdf

Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_118.pdf

Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.102-106.
<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/23.pdf>

Система соціальних послуг в Україні. Звіт-моніторинг. 2015.
<https://bureau.in.ua/downloads/social-reform/reportua.pdf>

Законодавство:

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-12. (Назва Закону змінена від [2249-19](#) від 19.12.2017)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16 грудня 1993 року №3721-12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року №3551-12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

Закон України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 року №2195-4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15>

Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року №796-12 (в редакції закону від 19 грудня 1991 року №2001-12.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

Деякі питання реалізації норм Законів України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» та «Прот зайнятість населення». // Постанова КМ України від 31.01.2007р. №70. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб від 20 жовтня 2014 року № 1706-7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 року № 2671-8
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Постанова КМУ «Про затвердження порядку установлення диференційованої плати за надання соціальних послуг» від 01.06.2020р. №429 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2020-%D0%BF#Text>

Державний класифікатор соціальних нормативів <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0293203-02#Text>

Методика обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї для обчислення для надання соціальних послуг: Наказ Міністерства соціальної політики України від 16.06.2020р. № 419
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0611-20#Text>